

zijn, dat ze uit die richting kwamen? Dit in verband met de waarneming (zie Ent. Ber. p. 112—114), dat zij te Bathen in Koerland uit het westen kwamen. Misschien kan een onzer, die op dat gebied meer ervaring heeft opgedaan, mij daaromtrent inlichten. Daar ik dezen vlinder in de laatste jaren slechts sporadisch heb opgemerkt, liet ik mij niet afschrikken en ben er den volgenden dag weder op uitgegaan, in de vaste overtuiging, dat zij zich wel ergens in de buurt zouden ophouden. Gelukkig werd mijne moeite beloond en vond ik ze op weilanden, door elzenhout omgeven, grenzende aan de heide. Ongeveer een 50-tal heb ik er daar bemachtigd en ben gaarne bereid er eenige aan liefhebbers af te staan. 't Was voor een lepidopteroloog een zeldzaam gezicht, daar om zoo te zeggen elke bloem met een of meerdere vlinders bezet was. Dit om een denbeeld te geven hoe groot hun aantal was. Voor zoover ik kon nagaan, waren het meerendeels wijfjes, licht steenrood gekleurd, terwijl er slechts enkele donkere onder waren. Tot laat in October, zelfs na den 20sten, heb ik er nog verscheidene gezien, toen echter hoofdzakelijk op dreven tusschen de dennenbosschen, waar 't natuurlijk warm was en buiten den wind. Als merkwaardigheid zij nog vermeld, dat vele op de dennentakken en -naalden gingen zitten.

P. J. VAN DEN BERGH Lzn.

Nog eens: *Pyrameis cardui* L.

Het jaar 1903 zal in de annalen der entomologie het *cardui*-jaar genoemd kunnen worden!

Niet alleen in het oosten en westen van Europa (Koerland en Engeland) werd deze vlinder in buitengewoon groote hoeveelheid waargenomen ¹⁾, maar ook uit Midden- en Zuid-Europa komen tijdingen over zwermen, waarvan het aantal vlinders op honderd-

1) Entomol. Berichten N°. 15 en 16.

duizenden, ja een millioen geschat wordt . . . één der berichtgevers spreekt zelfs van «millioenen»!

De «Allgemeine Zeitschrift für Entomologie, Band 9» bevat in de eerste aflevering van 1904 een opstel over «Wanderzüge des Distelfalters», van L. von Aigner-Abafi te Budapest. Hierin worden uitvoerige mededeelingen gedaan omtrent *cardui*-zwermen, welke omstreeks half Juli j.l. in Hongarije en Zevenbergen door schrijver en anderen werden waargenomen.

Uit gevangen exemplaren bleek, dat men hier met versche, pas uitgekomen vlinders te doen had; zoowel de mannetjes als de wijfjes waren grooter dan gewoonlijk en omtrent de kleur wordt vermeld «meist sehr lebhaft rötlich gefärbt, es fanden sich aber auch blässere, mehr gelblich gefärbte vor.» De trek duurde van 12 tot 20 Juli; nergens werden de vlinders door vogels aangevallen of achtervolgd.

In het Tatra-gebergte vlogen zij over toppen van 2000 meter hoogte van het oosten naar het westen tegen den zwakken westenwind in. Ten zuiden van de Tatra vertoonde zich een zwerm, welke, door de zon beschenen, eene donkere schaduw als van eene wolk op het veld wierp; de vlinders vlogen hier zoo dicht naast elkander, dat zij een scherp begrensden, breeden band vormden, en deze *cardui*-optocht duurde drie uur lang! Soms vlogen zij iets boven manshoogte over den grond; wanneer een bosch hun den weg versperde, trokken zij er overheen.

Bij Veröcze, ongeveer 50 K.M. ten noorden van Budapest, werd waargenomen, dat honderden, door honger of dorst geplaagd, zich nederlieten op bloemen van luzerne-klaver of bij waterplasjes, afkomstig van eene regenbui van 10 Juli. Dergelijke exemplaren konden dan gemakkelijk, zelfs met de vingers, gevangen worden; in de vlucht was dit zeer moeilijk, omdat zij, vooral de achtergeblevenen, zich «mit rasender Schnelligkeit» voortbewogen.

Door Prof. Szépligeti werden ook vele *cardui*-vlinders bij Novi aan de Adriatische zee gezien.

De adjunct-custos van het Hongaarsche «Nationalmuseum», E. Csiki, die op 17 Juli in het noorden van Zevenbergen een zwerm van

vele duizenden waarnam, vermoedt dat deze vlinders uitgekomen waren in de zeer uitgestrekte bergweiden, welke de Gendarmeriekaserne Pojana Rotunda, aan den straatweg naar de Bukowina, omgeven.

Ook in 1879 en 1892 vertoonden zich *cardui*-zwermen in Hongarije.

Toen ik het opstel las, waaraan bovenstaande bijzonderheden ontleend zijn, deed de vraag zich bij mij voor, of er verband zou kunnen bestaan tusschen de Hongaarsche en de Koerlandsche zwermen.

In Hongarije werden verscheidene zwermen waargenomen van 12 tot 20 Juli; volgens Slevogt verschenen de vlinders van 21—27 Juli in Koerland (zie: Entom. Berichten, N°. 15. p. 113).

De Hongaarsche exemplaren waren groote, pas uitgekomen vlinders, meest «sehr lebhaft rötlich» gekleurd; de vlinders die in Koerland aankwamen, waren afgevlogen en schenen eene verre reis gedaan te hebben. Slevogt vermeldt, dat het grootere en anders getinte exemplaren waren, dan de aldaar gewoonlijk voorkomende *cardui*; hij noemt de kleur licht steenrood, en geeft aan, dat de Koerlandsche type «kräftig rosa überhaucht» is.

Mogelijk zou het kunnen zijn, dat een der zwermen de reis van Hongarije naar Koerland voortgezet heeft. De afstand moge groot zijn, doch bij de «pfeilschnelle» vlucht en na de ontdekking van Clark Eagle, dat *cardui*-vlinders ook des nachts trekken, komt mij de veronderstelling niet al te gewaagd voor, dat sommige Hongaren naar het Noorden verhuisd zijn.

Slevogt ving geen enkel mannetje uit den Koerlandschen, toen blijkbaar vermoeiden zwerm. Reeds vroeger gaf ik als mijn vermoeden te kennen, dat, na paring, vooral de mannelijke individuen achtergebleven zullen zijn. Door v. Aigner-Abafi werden in Hongarije vlinders van beiderlei geslacht gevangen.

Interessant zou het zijn, te vernemen, of ten noorden van de Tatra, na den overtocht van dit gebergte, in Gallicië, Polen, Rusland of Oost-Pruisen *cardui*-zwermen bespeurd zijn.

Door Csiki wordt vermeld, dat de door hem in Zevenbergen

waargenomen zwermen steeds in de richting vlogen van de zeer hooge bergtoppen der Transsylvanische Karpaten.

De *cardui*-stoet, welke in September over zee naar Engeland trok, kan, tot eene latere generatie behoorend, niet met de Hongaarsche Julizwermen in verband staan.

A. J. VAN ROSSUM.

Eene schimmel-fauna.

Dezer dagen in een wijnkelder zijnde, zag ik, dat de vaten erg met schimmel bezet waren en bij nader onderzoek bleek mij, dat die vaten eene aardige verzameling van Coleoptera huisvestten.

Vooreerst vond ik eene f. n. sp., nl. *Holoparamecus Ragusae* Reitt., waarschijnlijk een cosmopoliet. Het dier heeft iets van een *Scydmaenus*. Everts vond de soort bij Napels.

Verder vond ik eene *Cartodere elongata* Curt., 10 ex. van *Lathridius Bergrothii* Reitt., verscheidene *Cryptophagus subfumatus* Kr. in gezelschap van talrijke *Cryptophagus dentatus* Herbst. en *scanicus* L. Talrijk ook *Silvanus bidentatus* F., *Orthoperus atomarius* Heer. en de gewone *Mycetaea hirta* Mrsh. met *Enicmus minutus* L. Interessant was ook de vangst van *Atomaria munda* Er. en een veertigtal *Atomaria versicolor* Er. = *ornata* Reitt. Bij het nazien der literatuur over laatstgenoemde soort, vond ik, dat Dr. Everts, conform den catalogus van Reitter c. s. ed. III, deze soort in zijn werk gelijkstelt met *A. ornata* Heer. (welke naam prioriteit zou hebben). Intusschen zegt Ganglbauer, III pag. 721, en Fauvel, Revue 1895 pag. 105, dat reeds lang is gebleken, dat Reitter zich vergiste en de type van Heer's *ornata* gelijk is aan *contaminata* Er., een bergvorm, die wij waarschijnlijk niet inlandsch bezitten.

In Everts' boek zal dus *A. ornata* Heer. moeten veranderd worden in *A. versicolor* Er. = *ornata* Reitt.

De soort varieert sterk in kleur. Naast geheel roodgele exemplaren zijn er andere te vinden met sterkere of zwakkere zwarte vlek, roodgele schouders en roodgeel uiteinde der elytra. Zij gelijkt in